

به نام خدا

راه های محبوب شدن انسان از دیدگاه قرآن و روایات

مؤلف :

علی اکبر جعفری

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: جعفری، علی اکبر، ۱۳۵۲
عنوان و نام پدیدآور: راه های محبوب شدن انسان از دیدگاه قرآن و روایات/ مولف علی اکبر جعفری.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۸۹ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۵۳۷-۵
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: محبوبیت انسان - دیدگاه قرآن و روایات
رده بندی کنگره: PN۲۱۸۲
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۴۲۲
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۹۷۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: راه های محبوب شدن انسان از دیدگاه قرآن و روایات

مولف: علی اکبر جعفری

ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳

چاپ: زیرجد

قیمت: ۸۹۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۵۳۷-۵

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست

۷	چکیده
۹	فصل اول: کلیات
۹	تبیین موضوع
۹	اهداف تحقیق
۱۰	کلید واژه ها
۱۱	فصل دوم مبانی بحث (موضوع):
۱۱	تحلیل توصیفی موضوع
۱۲	پیشینه توصیفی موضوع
۱۲	توصیف و تحلیل کلید واژه ها
۱۴	تعریف لغوی محبوبیت
۱۷	تعریف اصطلاحی محبوبیت
۱۹	فصل سوم: انواع محبوبیت، راه های کسب و عوامل سلب آن
۱۹	بخش اول : انواع محبوبیت
۱۹	مقدمه
۲۱	محبوبیت خداوند
۲۲	ذکر و یاد خداوند
۲۳	محبوبیت انسان نزد خداوند
۲۳	محبوبیت انسان نزد هم نوعان
۲۵	بخش دوم : زمینه ها و عوامل ایجاد محبوبیت
۲۵	ایمان و عمل صالح

- ۲۶..... نکاتی پیرامون ایمان و عمل صالح
- ۲۸..... متعلقات ایمان
- ۳۰..... ثمرات ایمان
- ۳۱..... عمل صالح
- ۳۲..... پیروی از رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم
- ۳۳..... قدرت
- ۳۵..... ایثار و از خود گذشتگی
- ۳۶..... احسان و نیکی
- ۴۰..... تواضع و فروتنی
- ۴۱..... صله رحم و دیدار دوستان
- ۴۴..... سازش و مدارا در معاشرت
- ۴۷..... هم دلی و هم راهی
- ۴۸..... شکر و سپاس در برابر نیکی
- ۵۰..... هدیه دادن
- ۵۱..... خوش رویی و گشاده رویی
- ۵۴..... آراستگی
- ۵۵..... استفاده از بوی خوش
- ۵۶..... بخش سوم: علل و عوامل از دست دادن محبوبیت
- ۵۶..... خود پسندی و تکبر
- ۵۷..... تملق و چاپلوسی
- ۵۸..... آزار رساندن به دوستان
- ۶۱..... فساد

۶۲	وابستگی به دنیا و ظواهر آن
۶۳	خیانت
۶۵	جدال و ستیز
۶۶	فقر
۶۹	مشکلات و بیماری های جسمانی
۷۳	فصل چهارم: نشانه ها و ثمرات محبوبیت
۷۳	بخش اول : علائم و نشانه های محبوبیت
۷۳	دوستی با دیگران
۷۴	اعراض از لغو و پرهیز از اعمال بیهوده
۷۵	خوش نامی و قابل اعتماد بودن
۷۵	استواری و ثابت قدم بودن
۷۷	وفای به عهد و ادای امانت
۷۸	بخش دوم: ثمرات و نتایج محبوبیت
۷۸	مدیریت موفق و نفوذ کلام در جامعه
۷۹	شهرت حقیقی
۸۰	برکت عمر
۸۲	حصول اعتماد به نفس (خود باوری)
۸۴	عاقبت به خیری
۸۵	نتیجه گیری
۸۷	منابع و مأخذ:
۸۷	منابع فارسی

چکیده

در میان موجودات هستی انسان از جایگاه ویژه ای برخوردار است و این به دلیل خلقت ویژه او می باشد. خداوند مهربان نعمت های فراوانی را برای انسان خلق کرده است که یکی از آن نعمت های بزرگ که آرزوی افراد با ایمان هم هست، محبوب واقع شدن نزد خدا و مردم است و اساساً خدای تعالی یکی از پاداش های رسول خود را دوستی و محبت ذی القربی (محبوبیت اهل بیتش) قرار داده است. از جمله دلایل موفقیت انسان های خداپرست در مدیریت و اجرای برنامه های موفق اجتماعی، محبوبیت آنها در نزد خداوند و مردم بوده است. آنها به واسطه عوامل و زمینه هایی از جمله پیروی از دستورات خداوند، ایمان و عمل صالح، ایثار، احسان، تواضع و قدرت توانستند به این مقام نائل شوند. اما عده ای دیگر از انسان ها به علت های گوناگون از جمله خود پسندی و تکبر، تملق و چاپلوسی، وابستگی به ظواهر دنیا، خیانت و فساد محبوبیت خود را از دست داده و یا می دهند. انسان های محبوب نشانه هایی دارند که می توان به رابطه دوستی آنها با دیگران، وفای به عهد، ثابت قدمی و اعراض از لغو و بیهوده گویی آنها اشاره نمود. کسانی که به مقام محبوبیت برسند نتایج آن را که برکت عمر، خودباوری، نفوذ کلام و مدیریت موفق در جامعه و عاقبت به خیری می باشد را خواهند دید. آنچه انگیزه پرداختن به این موضوع را باعث شده است، وضعیت برخی از افراد جامعه می باشد، که به هر قیمتی در پی جذب و جلب توجه و علاقه دیگران نسبت به خود هستند و دست به هر کاری می زنند تا شاید محبوب دیگران واقع شوند و همچنین عده ای دیگر که محبوب های کاذب را حقیقی دانسته، و عمر گران بهاء و کوتاه خویش را در پی کسب دنیا و لذت های آنی آن سپری می کنند.

کلید واژه ها: محبوبیت، مُحب، ودّ، خدا، مردم و عشق.

فصل اول:

کلیات

تبیین موضوع

محبوبیت یکی از مهم ترین راه های نفوذ معنوی در جامعه و تسلط فکری و عقیدتی اشخاص در میان هم نوعان خود می باشد، چنانچه تاریخ بشری نمونه های زیادی از محبوبیت افراد و اثرگذاری آنها در جامعه را به ثبت رسانده است. محبوب ترین انسانها در تاریخ خلقت، پیامبران الهی و پیروان راستین آنها می باشند و از آیات قرآن کریم بر می آید که یکی از عوامل موفقیت انبیای الهی و نفوذ معنوی آنان در قلوب انسان ها، داشتن چنین موهبت های الهی بوده است که توانستند مردم جاهل و گمراه را به صراط الهی و مسیر زیبای پروردگار هدایت کنند.

اهداف تحقیق

تبیین جایگاه و نقش محبوبیت در مدیریت خرد و کلان و پیشبرد احکام کلی اسلام ضروری به نظر می آید. راه های دستیابی به این ویژگی و حفظ آن برای مدیران جامعه و بخصوص مبلغین دینی و فعالان فرهنگی از اهداف کلی این تحقیق می باشد در این تحقیق ضمن بررسی راه های بدست آوردن محبوبیت و ضرورت شناخت محبوب واقعی، پیرامون عوامل از دست دادن آن نیز بحث شده است.

در مورد راه های محبوب شدن انسان که قرآن کریم اصلی ترین راه آن را ایمان به خدای بزرگ و انجام عمل صالح می داند تحقیق جامعی صورت نگرفته جز آنکه مفسرین قرآن در این باب تفسیرهای مختصری حسب پرداختن به تبیین معنای آیات ارائه داده اند. بیشتر مطالب ثبت شده به عشق الهی و محبوبیت ذات اقدس پروردگار و سیروسلوک عرفانی می پردازند و برخی از نشریات نیز مطالبی در مورد محبوبیت اشخاص بزرگ نوشته اند، از جمله نشریه جمهوری اسلامی در مورد امام خمینی و رمز محبوبیت ایشان و همچنین آقای رحمت ا... نوری در کتاب دیدار با محبوب اشاره ای مختصر در آن زمینه داشته اند. در قرآن کریم نیز واژه هایی از جمله حب، ولا

، و دّاء، ولی در ارتباط با محبوبیت آمده است و مصادیق بارز در این موضوع پیامبران الهی و ائمه معصومین علیهم السلام می باشند.

کلید واژه ها

محبوبیت، مُحِب، حُب، وُدّ، خدا، مردم و عشق

الف: همه انسان ها فطرتاً به حب ذات یعنی خود دوستی گرایش دارند و علاقه مند هستند تا دیگران نیز آنها را دوست بدارند.

ب: برخی از محبوبیت ها کاذب و برخی دیگر واقعی هستند که راه های مختلفی برای بدست آوردن آن ها وجود دارد و بشر می تواند از طرق مختلف محبوب دیگران واقع شود، البته وجه تمایز آن راه ها در نوع و چگونگی راه از یک طرف و تداوم و ماندگاری محبوبیت از طرف دیگر می باشد.

ج: در آموزه های دینی (قرآن و سنت) برنامه هایی برای کسب محبوبیت وجود دارد که انسان با انجام دادن آن ها می تواند محبوب خدا و محبوب سایر انسان ها شود.

د: کسی که مورد علاقه انسان ها و محبوب آنها باشد می تواند در نوع و کیفیت زندگی و روشهای رفتاری و گفتاری دیگران تأثیر گذار باشد.

۱: محبوبیت به چه معنایی است؟

۲: راه های محبوب شدن کدامند؟

۳: پیامد ها و اثرات محبوبیت کدام است؟

فصل دوم:

مبانی بحث (موضوع)

تحلیل توصیفی موضوع

یکی از مهمترین راه های نفوذ فکری و عقیدتی انسان ها در جوامع بشری محبوبیت می باشد. چنانچه شخص ، محبوب جامعه قرار گیرد به راحتی می تواند در عقاید، افکار و حتی نوع زندگی دیگران تأثیر گذار شود. و این امری است که در تاریخ به وفور دیده می شود . یکی از دلایل موفقیت انسان های بزرگ از جمله پیامبران و انبیاء الهی داشتن این ویژگی بوده است. آنان با داشتن محبوبیت توانستند در قلوب مردم جای گیرند و در زندگی و عقاید آنها نفوذ معنوی پیدا کنند و بدین صورت به تبلیغ دین الهی و مبارزه با حاکمان زورگو پردازند. کسانی که خداوند را دوست بدارند خداوند نیز آنها را دوست خواهد داشت و محبت آنها را در دل های دیگران قرار خواهد داد. «فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ؛ به زودی خدا قومی را که بسیار دوست دارد و آنها نیز خدا را دوست دارند...»^۱.

اکنون نیز انسان هایی که مورد علاقه دیگران می باشند احساس رضایت مندی بیشتری از زندگی نموده و راحت تر می توانند الگو و اسوه سایرین قرار گیرند و خواسته یا ناخواسته در زندگی و عقاید دوست داران خود تأثیر گذار باشند بنابراین به نظر می رسد مدیران جامعه و فعالان عرصه های دینی، سیاسی و فرهنگی چنانچه از محبوبیت در میان دیگران و سایر اقشار جامعه برخوردار باشند، بهتر می توانند به اهداف واقعی خود نائل شوند. یعنی قدرت ظاهری در کنار امتیاز محبوبیت که یک قدرت و نفوذ معنوی می باشد، باعث تقویت مدیریت شده و سبب آن می شود تا انسان بتواند در کمال آرامش برنامه های مورد نظر را عملیاتی و اهداف کلی را محقق سازد.

پیشینه توصیفی موضوع

در مورد راه های محبوب شدن انسان که قرآن کریم اصلی ترین راه آن را ایمان به خدای بزرگ و انجام عمل صالح می داند تحقیق جامعی صورت نگرفته جز آنکه مفسرین قرآن در این باب تفسیرهای مختصری حسب پرداختن به تبیین معنای آیات ارائه داده اند و همچنین به صورت اجمال برخی از علمای اخلاق و عرفا در لابلائی مباحث خود و بیشتر در قالب محبت و مشتقاتش به آن پرداخته اند که این امر جایگاه مهم این موضوع را در زندگی انسان نشان می دهد. بیشتر مطالب ثبت شده به عشق الهی و محبوبیت ذات اقدس پروردگار و سیروسلوک عرفانی می پردازند. از جمله رساله محبت خواجه عبدالله انصاری (بخشی از کتاب رسائل وی می باشد) و ملا احمد نراقی در کتاب معراج السعاده و ملا محسن فیض کاشانی در کتاب الحقائق و ملا مهدی نراقی در کتاب جامع السعادات مطالبی را با استناد به آیات و روایات ارائه نموده اند. ضمناً برخی از نشریات معاصر نیز مطالبی در مورد محبوبیت اشخاص بزرگ نوشته اند. از جمله نشریه کیهان در سال ۱۳۷۸، در مورد امام خمینی و رمز محبوبیت ایشان و نشریه پیام زمان در سال ۱۳۹۰، به این موضوع اشارات مختصری داشته اند. در قرآن کریم نیز واژه هایی از جمله حب، ولا، ودا، محب، ولی، در ارتباط با محبوبیت آمده است و مصادیق بارز در این موضوع پیامبران الهی و ائمه معصومین علیهم السلام می باشند.

توصیف و تحلیل کلید واژه ها

محبوبیت، مُحِب، وُدّ، خدا، مردم و عشق
وُدّ: یکی از واژه هایی که در معنای دوستی و محبوبیت در قرآن کریم استعمال شده است، واژه «وُدّ» است که به برخی از آنها اشاره می شود.

الف) « وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً؛ در میانتان محبت و رحمت قرار داد.»^۱

ب) سوره مبارکه مریم آیه ۹۶ در مورد کسانی است که ایمان آوردند و عمل صالح انجام دادند و خداوند رحمان آنها را محبوب دیگران قرار می دهد. «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا»^۲.

ج: در آیات قرآن ود و مشتقات آن اکثراً به معنی دوستی توأم با تمنی و آرزو به کار رفته است.

۱. روم/۲۱

۲. مریم/۹۶

«رَبُّمَا يَوْمَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ؛ كَافِرَانِ (هنگامی که آثار شوم اعمال خود را ببینند) چه بسا آرزو می کنند که ای کاش مسلمان بودند.»^۱

عشق: حب و دوستی زیاد را عشق می گویند.^۲

در قرآن کریم واژه عشق و معشوق به کار نرفته است بلکه از محبت و دوستی عمیق به «حب شدید» تعبیر شده است. «وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ»^۳ البته در برخی از روایات نوعی از عشق مورد نگوهرش واقع شده است از جمله این که مفضل گفت: از امام صادق علیه السلام پرسیدم عشق چیست؟ فرمود: «دل هایی که از یاد خدا خالی باشد، کیفری دردناک به آنان می چشاند و آن محبت غیر خداست.»^۴

هم چنین از امیر مؤمنان علی علیه السلام نقل شده است: «هر کس به چیزی عاشق شود، چشمش را کور ساخته و دلش را بیمار گرداند (به گونه ای که عیب آن را ندیده، زشتیش را نیکو ببیند) ... خواهش های بیهوده، عقل او را دریده و دنیا دلش را میرانده و شیفته خود نموده است.»^۵ برخی به این دلایل و همچنین به خاطر آن که این کلمه در قرآن نیامده است، آنرا نادرست می دانند حال آنکه این روایات ناظر به عشق نفسانی و مذموم است حال آنکه عشق و محبت را نمی توان منحصر به عشق حیوانی و جنسی دانست بلکه نوعی دیگر از عشق وجود دارد که از محدوده مادیات خارج است و آن عشق ورزیدن به فضایل و ارزش های انسانی و عشق به حقیقت است.

به قول صاحب دلی: سعی کن تا در حب خدا صادق باشی خواه در لفظ محب خوانده شوی و خواه عاشق.^۶

در روایاتی دیگر می بینیم که از عشق سخن به میان آمده است از جمله اینکه:

الف) قال رسول اله صلی اله علیه و آله: «ان الجنة لاعشق لسلمان من سلمان للجنة». عشق بهشت

۱. حجر/۲۱.

۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۹ ص ۲۲۴.

۳. بقره/۱۶۵.

۴. ابن بابویه محمدبن علی، علل الشرایع، ص ۲۹۷، ترجمه هدایت الله مسترحمی.

۵. نهج البلاغه، خطبه ۱۰۹.

۶. حسن زاده آملی، رساله نور علی نور، ص ۸۸.

به سلمان افزون تر از عشق سلمان به بهشت است».^۱

ب) امام باقر علیه السلام فرمود: علی علیه السلام از شهر خارج شد تا آن که به یک میلی یا دو میلی کربلا رسید، آن گاه از آنان جلو افتاد، تا آن که جایی را که «مقدفان» نامیده می شد، طواف کرد و فرمود: در این جا دویست پیامبر و دویست سبط کشته شدند که همه آنها شهیدند، این محل فرونشستن شتران و قتل گاه عاشقان شهیدی است که نه پیش از آنان کسی بر آنان پیشی گرفته است و نه پس از آنان کسی به مرتبت آنان خواهد رسید.» کلمه عشاق جمع عاشق است که در این روایت درباره اصحاب امام حسین علیه السلام به کاررفته است.^۲

تعریف لغوی محبوبیت

این اصطلاح از واژه حب گرفته شده است و کلمه حب از ریشه «ح-ب-ب» به معنای دوستی و مقابل دشمنی به کار رفته است.^۳

در فرهنگ های لغت از این ریشه (ح-ب-ب) به واژه حَبّ به کسره (حاء) اشاره شده است که به معنای محبوب و به شدت دوست داشتنی است.^۴

الحَبّ و الحَبَّة- یعنی دانه های گندم و جو و غلات دیگر (که مطعومات و غذاها هستند). الحَبّ و الحَبَّة- با کسره حرف (ح) دانه گلها و ریاحین- خدای تعالی گوید: «كَمَثَلِ حَبَّةٍ اُنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ»^۵ و «وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ»^۶ و «اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوَى»^۷ و «فَاَنْبَتْنَا بِهٖ جَنَاتٍ وَ حَبَّ الْحَصِيْدِ»^۸ یعنی گندم و هر چیزی که مانند گندم درو می شود.. الحَبّ- یعنی محبوب و بشدت دوست داشتنی.^۹ مفردات راغب در معنی فعل ثلاثی این کلمه را آورده

۱. عباس، قمی، سفینه البحار و مدینه الحکم و الاثار. ج ۶ ص ۲۷۰

۲. محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۱، ص ۲۹۵.

۳. فخرالدین، طریحی، مجمع البحرین، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ج ۱، ص ۴۴۰.

۴. همان، ص ۴۴۱.

۵. ۲۶۱/ بقره.

۶. ۱۹/ انعام.

۷. ۹۵/ انعام.

۸. ۹/ ق.

۹. سید غلام رضا، خسروی حسینی، ترجمه مفردات راغب، ج ۱، ص ۴۳۹.

است «حُبِّتَ فلاناً» یعنی در مرکز قلبش جای گرفتم.^۱ در باب افعال در قرآن کریم آمده است: «إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ؛ تو نمی توانی کسی را که دوست داری هدایت کنی ولی خداوند هر کس را بخواهد هدایت می کند».^۲ و «ان الله يحب المحسنين؛ خداوند نیکوکاران را دوست دارد».^۳ در این آیات، حب در باب افعال دوست داشتنی معنا شده است. اما در آیه «إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ».^۴ صاحب مجمع البحرين «احببت» را به معنای برگزیدن و اختیار کردن دانسته است و مراد از خیر را اسبان می داند به جهت منافع بسیارشان. در قرآن کریم ۴ آیه از باب استفعال آمده است که همه متعدی با «علی» می باشند از جمله «اسْتَحَبُّوا الْحَيَاءَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ؛ زندگی دنیا را بر آخرت ترجیح دادند».^۵

«فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى؛ آن ها نابینایی را بر هدایت ترجیح دادند».^۶ راغب در معنای استحباب می گوید: حقیقت معنی استحباب قصد و هدف انسان در چیزی است که او را دوست دارد.^۷ اهل لغت معتقدند که «استحب» هنگامی که با علی متعدی می شود به معنای «ترجیح دادن» است.^۸

مؤنث آن «حبه» و جمع آن أحباب است و از باب «تفعل» تحبب همراه با حرف اضافه إلی به «تودد» یعنی دوست داشتن معنا شده است.^۹ در لغت نامه فرهنگ أبجدی چنین آمده است ک: أَحَبَّ - إِحْبَابًا [حَبَّ] ه: بمعنای (حَبَّة) او را دوست داشت می باشد ولی کاربرد این کلمه کمتر از (احَبَّ) است، - الزرع: کشت دانه دار شد.
اسْتَحَبَّ - اسْتِحْبَابًا [حَبَّ] ه: او را دوست داشت، او را تحسین کرد.

^۱ . راغب، مفردات، ص ۱۰۵.

^۲ . قصص/۵۶.

^۳ . بقره/۱۹۵.

^۴ . ص/۳۲.

^۵ . نحل/۱۰۷.

^۶ . فصلت/۱۷.

^۷ . راغب، مفردات، ص ۱۰۵.

^۸ . جوهری، صحاح، ج ۱، ص ۱۰۶؛ ابن منظور، لسان العرب، ج ۳، ص ۷؛ راغب، مفردات، ص ۱۰۵.

^۹ . فراهیدی، العین، ۳/۳۱.